

ПУШ- І ПУЛ-СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПОЛІТИЦІ ФІНАНСУВАННЯ ВНЗ

PUSH AND PULL STRATEGIES OF COMMERCIALIZATION OF RESEARCH RESULTS IN THE UNIVERSITIES' POLICY OF FINANCING

Демченко О.П.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті обґрунтовано виокремлення політики фінансування як самостійної складової частини фінансової політики ВНЗ поруч із політикою управління активами, грошовими потоками, інвестиціями, фінансовими ризиками і політикою антикризового фінансового управління. Досліджено основні сутнісні характеристики політики фінансування інноваційної діяльності, зокрема об'єкт, мету та завдання, функції та інструментарій. Визначено місце пуш- і пул-стратегій комерціалізації у політиці фінансування інноваційної діяльності. Обґрунтовано доцільність розробки і впровадження даних стратегій.

Ключові слова: політика фінансування, інноваційна діяльність ВНЗ, пуш- і пул-стратегії комерціалізації.

В статті обґрунтовано виділення політики фінансування як самостійної складової частини фінансової політики вузів разом з політикою управління активами, грошовими потоками, інвестиціями, фінансовими ризиками і політикою антикризового фінансового управління. Досліджено основні сутнісні характеристики політики фінансування інноваційної діяльності, в тому числі об'єкт, мету та завдання, функції та інструментарій. Визначено місце пуш- і пул-стратегій комерціалізації у політиці фінансування інноваційної діяльності. Обґрунтовано доцільність розробки і впровадження даних стратегій.

Ключевые слова: политика финансирования, инновационная деятельность вузов, пуш- и пул-стратегия коммерциализации.

The article substantiates the distinguishing of financial policy as a separate component of financial policy of higher educational institutions (HEI) along with the policy of management of assets, cash flows, investments, financial risks and policy of anti-crisis financial management. The main essential characteristics of the policy of innovative activity financing are determined, in particular: the object, purpose and tasks, functions and instruments. The place and role of push and pull strategies of commercialisation in the policy of financing of innovative activity are determined. The appropriateness of development and implementation of these strategies is grounded.

Keywords: financing policy, innovative activity of HEI, push and pull strategy of commercialisation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах скорочення бюджетного фінансування і впровадження підприємницьких підходів до діяльності закладів вищої освіти предметом наукового інтересу дослідників та управлінців-практиків виступає політика фінансування інноваційної діяльності ВНЗ. Актуальність даного напрямку досліджень зумовлюється тим, що інноваційна діяльність ВНЗ є необхідною умовою підтримки їх фінансової стійкості і забезпечення конкурентоспроможності в сучасних умовах наукоємного виробництва. Якщо приймати як аксіому дане твердження, то постають питання фінансового характеру: перше – пошуку механізмів можливостей фінансового забезпечення інновацій-

ної діяльності; друге – отримання фінансового результату від такого виду діяльності, забезпечення перевищення вхідного грошового потоку від інноваційної діяльності над вихідним, комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності. Це зумовлює необхідність обґрунтування та реалізації нових підходів до політики фінансування інноваційної діяльності ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання фінансування діяльності ВНЗ на даному етапі знаходиться в мейнстрімі наукової думки. Як науковці, так і практики – управлінці ВНЗ шукають додаткові фінансові джерела для забезпечення діяльності установи в умовах скорочення державного фінансування. Питання, які певним чином

стосуються фінансової політики ВНЗ, висвітлюються у працях таких вітчизняних науковців, як В. Виноградня (аспекти системи управління фінансовою діяльністю вищих навчальних закладів [1]), Т. Письменна (фінансова політика в галузі науки [6]), М. Колісник (аспекти фінансового менеджменту та залучення додаткових коштів у ВНЗ [6]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Разом із тим слід зазначити, що фінансова політика ВНЗ та політика фінансування діяльності ВНЗ не є тотожними поняттями, що зумовлює необхідність глибшого дослідження сутності поняття політики фінансування вищого навчального закладу, зокрема політики фінансування інноваційної діяльності та її інструментарію.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою даного дослідження є визначення змісту політики фінансування інноваційної діяльності ВНЗ та обґрунтування розробки і впровадження пуш- і пул-стратегій комерціалізації результатів наукових досліджень закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансова політика вищого навчального закладу – це цілеспрямована діяльність у сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для реалізації поставлених цілей. Фінансова політика сучасного ВНЗ включає політику управління активами, грошовими потоками, інвестиціями, фінансовими ризиками і навіть політику антикризового фінансового управління. Поряд із цими складниками фінансової політики вищих навчальних закладів

доцільно виділяти політику фінансування для розробки дієвих заходів щодо пошуку джерел фінансування, їх диверсифікації та систематизації відповідного інструментарію.

Політика фінансування – це складова частина фінансової політики вищого навчального закладу. Основна мета політики фінансування – створення раціональної системи управління фінансовими ресурсами, спрямованою на забезпечення стратегічних і тактичних завдань освітньої, наукової та інноваційної діяльності, тобто політика фінансування включає підсистеми фінансування освітньої діяльності (джерела та інструменти), фінансування наукової діяльності (джерела та інструменти) та підсистему фінансування інноваційної діяльності (джерела та інструменти).

Політика фінансування інноваційної діяльності ВНЗ – це не просто пошук та оптимізація джерел фінансування відповідної діяльності, а цілепокладання, розробка та реалізація заходів щодо досягнення цілей, планування, прогнозування, визначення інструментарію та певного механізму (рис. 1).

Зміст політики фінансування інноваційної діяльності ВНЗ полягає у:

- обґрунтуванні наукової стратегії фінансового забезпечення інноваційної діяльності ВНЗ (функція управління);
- пошуку основних джерел фінансування інноваційної діяльності, прогнозуванні вартості залучення фінансових ресурсів, плануванні напрямів використання фінансових ресурсів для забезпечення поточних цілей і цілей довгострокового розвитку (функція прогнозування);
- розробці заходів комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності, забезпечення

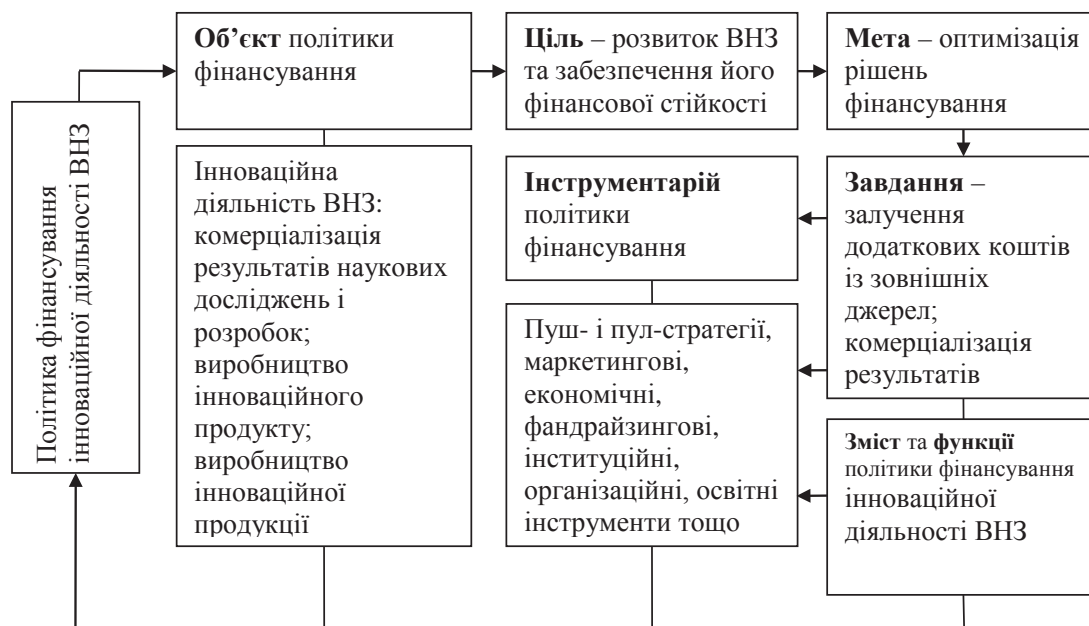

Рис. 1. Структурні елементи політики фінансування інноваційної діяльності ВНЗ

Джерело: розроблено автором

узгодженості дій учасників фінансового процесу ВНЗ (керівництво, науково-педагогічний склад, фінансові служби) щодо реалізації принципів та завдань фінансування (функція інтеграції).

Об'єктом політики фінансування виступає інноваційна діяльність ВНЗ, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг (виробництво інноваційного

продукту/продукції) [7]. У наукових парках для дослідження в ринкових умовах виробляється інноваційний продукт – експериментальний зразок чи дослідна партія, що відповідає чинним вимогам новизни [7, с. 14]. Інноваційна продукція ВНЗ продукується шляхом тиражування інноваційного продукту у великих масштабах в університетських технопарках. Вона виробляється вперше в Україні чи є конкурентоздатною і має суттєво вищі техніко-еконо-

Таблиця 1

Пуш- і пул-стратегії комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок ВНЗ

Пуш-стратегія	Пул-стратегія
Ціль:	
фінансове забезпечення інноваційної діяльності ВНЗ та отримання фінансових результатів від інноваційної діяльності	
Мета:	
комерціалізація наявних результатів наукових досліджень і розробок сектора вищої освіти	продукування тих новацій у секторі вищої освіти, в яких є потреба ринку
Цільова аудиторія (об'єкт державного регулювання):	
вищі навчальні заклади як суб'єкти інноваційної діяльності	потенційні кінцеві споживачі, покупці та партнери, що формують попит на інноваційний продукт ВНЗ
Основні завдання стратегії:	
розвиток підприємницької активності ВНЗ; підняття престижності інноваційної діяльності; розвиток співпраці ВНЗ із підприємницьким сектором; входження ВНЗ до мереж трансферу технологій, диверсифікація джерел фінансування; навчання та підвищення кваліфікації інноваційно зайнятих	стимулювання приватного попиту на інновації ВНЗ; залучення підприємницького сектора на ранніх стадіях комерціалізації; налагодження взаємовигідних відносин підприємницького сектора та ВНЗ
Особливості стратегій у секторі вищої освіти:	
виробником новацій виступають вищі навчальні заклади	
Інструменти державного впливу:	
державні цільові програми підтримки нововведень, державні закупівлі інноваційної продукції, державне страхування інноваційних проектів, державне кредитування інноваційної діяльності, податкові пільги ВНЗ, рівень оплати праці зайнятих в інноваційній сфері, ставки винагороди винахідникам, пенсійне забезпечення, додаткові трудові та соціальні гарантії, навчання та підвищення кваліфікації, зростання престижності науково-дослідної та інноваційної діяльності тощо	спільні та каталітичні державні інноваційні закупівлі, інноваційні платформи, податкові пільги, інструменти підтримки підприємств, що здійснюють інвестиції в науку та інновації, державно-приватне партнерство, державна фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємств та державна підтримка венчурного фінансування тощо
Інструменти ВНЗ:	
маркетингові, економічні, фандрайзингові, інституційні, організаційні, освітні тощо	
Переваги стратегії:	
за даного рівня інноваційного розвитку реалізація стратегії дасть змогу знайти реальне застосування наявних новацій, продукованих вищими навчальними закладами, що забезпечить додатковий фінансовий потік. Стратегія доцільна в умовах високої частки патентів у секторі вищої освіти	висока ймовірність комерціалізації й отримання прибутку. У перспективі дасть змогу взаємоузгодити потреби реального сектора економіки з інноваційним потенціалом вищих навчальних закладів
Недоліки стратегії:	
стимулювання науково-інноваційної діяльності у секторі вищої освіти не завжди результатом має інновацію; може і не призвести до формування кінцевого попиту на новації ВНЗ	заходи стимулювання кінцевого попиту є більш витратними
Зниження недоліків стратегій:	
реалізація двох стратегій одночасно, симбіоз, системний підхід	

Джерело: розроблено автором

мічні показники та відповідає іншим вимогам законодавства [7, с. 15].

Одним із ключових показників інноваційної діяльності ВНЗ є патенти, які є уречевленим результатом науково-дослідної діяльності. Патентна активність ВНЗ у середньому за останні п'ять років знаходиться в межах 70–73% отриманих охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності від загальної кількості в країні [4]. Це високий показник, проте інноваційна діяльність передбачає або впровадження результатів розробок, або їх комерціалізацію.

Комерціалізація забезпечує фінансову віддачу для дослідників і розширене відтворення інвестованих вищим навчальним закладом ресурсів, зокрема фінансових. За проведеними оцінками, рівень комерціалізації результатів наукових досліджень ВНЗ досить невисокий. Дані оцінки ґрунтуються на тому, що, по-перше, обстеження інноваційної діяльності показали, що серед вітчизняних підприємств лише 9,5% здійснювали технологічні інновації (5,2% – продуктові та 7,2% – процесові). Із цих 9,5% лише 2,6% здійснювали інноваційне співробітництво з університетами та іншими ВНЗ [5]. По-друге, у фінансових показниках така співпраця становила 93 700,4 тис. грн. [4], що лише 2,5% від загального обсягу коштів, інвестованих підприємницьким сектором у наукові дослідження і розробки. Це свідчить, що результати наукових досліджень ВНЗ є найменш затребуваними і не знаходять практичного впровадження. Це, своєю чергою, обмежує потенційні можливості ВНЗ отримати додаткові кошти від комерціалізації.

Тому у руслі назрілої проблеми низького рівня комерціалізації результатів науково-дослідних робіт ВНЗ убачаються за доцільне розробка і втілення пуш- і пул-стратегій як ефективного інструменту політики фінансування інноваційної діяльності закладів вищої освіти (табл. 1).

Сутність пуш-стратегії як інструменту політики фінансування інноваційної діяльності полягає у тому, що ВНЗ розробляють і реалізують заходи щодо пошуку шляхів комерціалізації наявних результатів науково-дослідних робіт (наприклад, участь у тендерах державних інноваційних закупівель, пільгове кредитування під реалізацію інвестиційних проектів, комерціалізація розробок у наукоємних підприємствах і науково-технічних парках, продаж прав на об'єкти інтелектуальної власності, пошук потенційних покупців серед підприємницьких структур). Тобто кінцевою метою даної стратегії є отримання фінансових вигод від комерціалізації вже профінансованих (із бюджетних коштів чи самим ВНЗ) результатів наукових досліджень і розробок.

Недоліком пуш-стратегії є ризик того, що новація (результат науково-дослідних робіт) вищого навчального закладу може так і не знайти покупця. Тому доцільно використовувати пуш- і пул-стратегії у поєднанні. На відміну від пуш-стратегії пул-стратегії ВНЗ шукають замов-

ників на дослідження (участь у тендерах спільних та каталітичних закупівель, участь в інноваційних платформах, залучення венчурного фінансування). А покупці «витягують» («пул») потрібний їм продукт (новацію ВНЗ), тобто фінансують дослідження до їх початку для закріплення права власності на кінцевий результат.

Основними завданнями пуш- і пул-стратегій як інструментів політики фінансування інноваційної діяльності ВНЗ є залучення додаткових коштів із зовнішніх джерел та комерціалізація результатів науково-дослідних робіт та розробок, що досягається за допомогою використання певного набору інструментів. Основні інструменти, що сприяють пошуку та залученню додаткових коштів для інноваційної діяльності ВНЗ можна систематизувати так [2]:

- маркетингові (брендинг та його стратегічні, рекламно-інформаційні та PR-інструменти);
- економічні (підприємницька діяльність: підприємництво в освітній сфері, науково-інноваційна та інша підприємницька діяльність; співпраця з бізнесом; співпраця з випускниками тощо);
- фандрайзингові (Інтернет, соціальні мережі та мобільні технології, членські внески, разові акції прямого збору коштів, заявки на гранти, спільна участь у партнерських проектах, інноваційні платформи та інші інструменти);
- інституційні (елементи інноваційної інфраструктури на базі або за участі ВНЗ);
- організаційні (заходи, зустрічі, презентації, створення офісу трансферу знань, участь у мережах трансферу технологій тощо);
- освітні (послуги корпоративного університету, курси підвищення кваліфікації, інноваційні освітні програми та нові методи надання освітніх послуг (дистанційна освіта та відкриті університети), ротація кадрів, «проблемні» лекції тощо).

Слід зазначити, що в сучасних умовах і враховуючи ризиковість інноваційної діяльності, необхідна державна підтримка співпраці вищих навчальних закладів (сектора вищої освіти) та підприємницького сектора, оскільки саме останній є потенційною сферою комерціалізації результатів наукових досліджень ВНЗ. Основними інструментами такої підтримки вбачаються державні цільові програми підтримки нововведень, державні закупівлі інноваційної продукції, державне страхування інноваційних проектів, державне кредитування інноваційної діяльності, податкові пільги ВНЗ, спільні та каталітичні державні інноваційні закупівлі, інноваційні платформи, податкові пільги, інструменти підтримки підприємств, що здійснюють інвестиції в науку та інновації, державно-приватне партнерство, державна фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємств та державна підтримка венчурного фінансування тощо (табл. 1).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким

чином, розробка пуш- і пул-стратегій у межах політики фінансування інноваційної діяльності ВНЗ та практична їх реалізація є виправданими на даному етапі розвитку й у перспективі дасть змогу вищим навчальним закладам: вирішити проблему ефективного використання державних коштів, що йдуть на фінансування наукових досліджень ВНЗ, тобто інвестовані державою кошти матимуть реальну економічну та соціальну віддачу, оскільки результати досліджень будуть комерційно спроможними, матимуть попит і приносить прибуток; реалізувати наявний інноваційний потенціал ВНЗ, розши-

рити та диверсифікувати джерела фінансових ресурсів.

Виокремлення політики фінансування як самостійної складової частини фінансової політики і свідоме, цілеспрямоване застосування відповідного інструментарію дасть змогу зменшити залежність вищих навчальних закладів від державного фінансування, компенсувати його обмеженість, посилити фінансову стійкість і конкурентоспроможність ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень убачаються у вдосконаленні інструментарію політики фінансування вищих навчальних закладів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виноградня В.В. Системи управління фінансовою діяльністю вищих навчальних закладів / В.В. Виноградня // Економічний вісник університету: зб. наук. пр.; Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – № 27(1). – С. 7–13.
2. Демченко О.П. Активізація впливу вищої освіти на інноваційний розвиток національного господарства: дис. ... канд. екон. наук / О.П. Демченко. – Чернігів, 2014. – 255 с.
3. Колісник М. Фінансовий менеджмент та залучення додаткових коштів у вищих навчальних закладах / М. Колісник // Інтернет-портал для управлінців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.management.com.ua/be/be013.html.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. збірник / Відп. за вип. О.О. Кармазіна; Державна служба статистики України. – К., 2015. – 255 с.
5. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією) за період 2012–2014 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/nauka_inn_2010.
6. Письменна Т. Фінансова політика України в галузі науки у контексті інвестиційно-інноваційного розвитку / Т. Письменна, В. Письменний // Фінансова політика інвестиційно-інноваційного розвитку України в умовах глобальних структурних зрушень: [монографія] / За ред. В.Г. Дем'янишина. – Тернопіль: Економічна думка, 2014. – С. 93–116.
7. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV, зі змінами і доповненнями від 05.12.2012, підстава 5460-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.